

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 14 (3566) ●

● ЧАЦВЕР, 12 КРАСАВІКА, 2018

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Вясновы
вернісаж у
прыморскім
горадзе**
Стар 2

**Струны
“Залатагорскай ліры”**
Велікодныя святы ў Мінску ў
14-ы раз упрыгожвае Фэстываль
духоўнай музыкі Стар 3

**400 гадоў
асветніцтва**
Стар 4

ТРАДЫЦЫ

Свята роднае, Велікоднае

Спрадвечныя звычаі беларусаў у розных рэгіёнах краіны маюць свае адметнасці, прыцягваюць увагу даследчыкаў з розных краін

Кацярына Мядзведская

У вёсцы Данілевічы, што ў Лельчыцкім раёне Гомельшчыны, каменны крыж мясцовыя жыхары з пяшчотай называюць: Дзевачка. І на Вялікдзень нясуць ёй пачастункі — яйкі, булкі, цукеркі... Нават розныя ўпрыгожванні — фартушкі, сукенкі, каралі... Па мясцовым павер’і, аддаючы Дзевачцы падарункі, загадваюць жаданні. Калі ж тыя здзейсняцца, то абавязкова трэба прынесці Дзевачцы падзяку. Увогуле каменныя крыжы ў Лельчыцкім раёне — не рэдкасць. Аднак толькі два з іх, што ў вёсках Данілевічы і Баравое, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі.

Пра тое, як сёння ў розных рэгіёнах краіны спалучаюцца дахрысціянскія элементы святкавання Вялікадня з хрысціянскімі, расказвала на сустрэчы-лекцыі ў мінскай АРТ-гасцёўні супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Алена Ляшкевіч. Хрысціянскае свята Уваскрэсенне Хрыстова “наклалася”, паводле яе меркавання, на старажытны Вясновы Новы год, што адзначалі нашы продкі. Абодва святы рухомыя, і даты іх разлічваюцца па месяцава-сонечным календары. Цяпер Новы год мы адзначаем зімой, а многія з язычніцкіх традыцый, што былі характэрныя для Вясновага свята, засталіся ды цяпер асацыююцца з Велікоднымі.

Фарбаваць яйкі лічыцца ў вернікаў адным з важных элементаў падрыхтоўкі да Вялікадня. А ў XVII стагоддзі, напрыклад, па словах Алены Ляшкевіч, з каларовымі яйкамі нельга было заходзіць у хрысціянскі

Абрад “Ваджэнне сулы” штогод ладзяць у вёсцы Маркавічы, што на Гомельшчыне

храм — тое лічылася язычніцтвам. І гульня “Біткі ў яйкі”, казалі тады хрысціянскія свяшчэннікі, “ад ліхога”. Сёння ж яйкі фарбуюць у Беларусі ўсе (праваслаўныя, католікі, пратэстанты...) ва ўсіх кутках краіны. У іх пераважае чырвоны колер, але могуць мець яйкі Велікодныя жоўты, зялёны, сіні, аранжавы колер... і тысячы розных узораў. Праўда, калі нехта на працягу года ўсямі памёр, то яйкі не фарбуюцца зусім або — у чорны колер: залежыць ад мясцовасці. На яйках можна воскам выводзіць прыгожыя ўзоры або выскробаць малюнкі. Стварэнне пісанак і скробанак асабліва пашырана цяпер на Гродзеншчыне.

Дарэчы, ёсць і ў Беларусі павер’е, якое вельмі папулярнае ў Заход-

Каменны крыж у в. Данілевічы

няй Еўропе: пра Велікоднага зайца, які прыносіць дзецям святочныя пачастункі. Такія легенды існуюць, напрыклад, у Бярэзінскім ды Капыльскім раёнах Міншчыны. “Відаць, заяц асацыяваўся ў продкаў з Вясной, і яе надыход варта ўсім адзначаць дарункамі”, — казала нам Алена.

Велікодны перыяд у беларусаў доўгі. Шчырыя вернікі трымаюць Вялікі пост і такім чынам рыхтуюцца да свята за 40 дзён. Найбольш актыўна — у апошні тыдзень. Прыбраць жылло трэба раней за Чысты чацвер. Своеасаблівае традыцыя — упрыгожванне хаты. Раней рабілі выцінанкі, плялі новых саламяных павукоў, якія, кажуць, цягам года “ўбіралі” ў сабе дрэнную энергетыку. А ў Бярэзінскім раёне Міншчыны, Лідскім і Дзятлаўскім Гродзеншчыны і ў Пружанскім на Брэстчыне яшчэ ў сярэдзіне XX стагоддзя абавязкова рабілі святочныя ўборы для хаты, часцей за ўсё з галінак елкі. Бо гэтае вечна-зялёнае дрэва лічыцца сімвалам жыцця, адраджэння. → **Стар. 4**

ВЕСТКІ

Новы ўзор у фестывальнай палітры

Мікола Берлеж

Пісьменнікі розных краін збяруцца ў Гродне, каб абмеркаваць стан міжнародных літаратурных стасункаў

Чытачы газеты “Голас Радзімы” ведаюць пра традыцыйны Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур у Гродне. Штогод пашыраецца кола яго ўдзельнікаў, дадаюцца новыя колеры ў фестывальную палітру. Так будзе і сёлета: у Гродне ў чэрвені ў плыні фестывальных дзей пройдзе “круглы стол” беларускіх і замежных пісьменнікаў “Дыялог літаратур — дыялог культур”. Ладзяць яго Міністэрства інфармацыі Беларусі, Гродзенскі аблвыканкам, Гродзенскі гарвыканкам, а яшчэ — Гродзенскі дзяржуніверсітэт імя Янкі Купалы і Гродзенскі дзяржаўны гістарычна-археалагічны музей. Да ўдзелу ў рабоце “круглага стала”, на які збяруцца пісьменнікі й перакладчыкі беларускай літаратуры найперш з розных рэгіёнаў Расіі, спрычыняцца й Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом “Звязда”, выдавецтва “Мастацкая літаратура”, рэдакцыі айчынных літаратурна-мастацкіх выданняў.

“Мы абмяркуем сённяшні стан міжнародных літаратурных стасункаў, ролю мастацкага перакладу нацыянальных літаратур у іх развіцці ды пашырэнні”, — дзеліцца гланамі намеснік дырэктара Выдавецкага дома “Звязда” перакладчык Аляксей Чарота. — Асобна спынімся на пытаннях працы з перакладчыкамі, праблемах перакладаў у літаратурна-мастацкай перыёдыцы”. Чакаецца, што гасцямі Гродна будуць пісьменнікі з Расіі (Татарстан, Чувашыя, Масква, Чачэнская Рэспубліка), з Літвы, Польшчы, Украіны.

АГЛЯД ПОШТЫ

Радасць сяброўскіх сустрэч

Іван Іванаў

З розных месцаў паступілі ў рэдакцыю паведамленні пра святкаванне Дня яднання народаў Беларусі і Расіі

Гэтыя нататкі пішу, калі калегі з аддзела вёрсткі ўжо стаяць над душою: давай тэксты! Газету пара даводзіць да ладу. А нашы няштатныя карэспандэнты, на жаль, затрымліваюцца. Сучасныя тэхналогіі дазваляюць нам праца-

ваць “з калёс”. Дзень у дзень. Але ў суполках, дзе адзначалі Дзень яднання народаў Беларусі ды Расіі, рытм жыцця, пэўна, іншы... Што ж, аглядзім тое, што ўжо маем.

Людміла Дзёміна, кіраўніца суполкі “Нёман” з прыволжскага Тальяці, ведае рытм нашай працы, паспела з допісам у мінулы нумары: тэкст пра свята далі пад загалоўкам “3 Днём яднання, сябры!”. Пазней напісаў, таксама з Паволжа, Мікалай Бойка — пра канцэрт-рэквіем “У адзінстве —

наша сіла!” у Самары. Гэта быў юбілейны, XV абласны конкурс-фэстываль дзіцяча-юнацкага мастацтва “Едінства”. Штогод яго ладзіць суполка “Руска-Беларускае Братэрства 2000” з падтрымкаю мясцовых улад, партнёраў напярэдадні Дня яднання народаў Беларусі ды Расіі. Сёлета ў канцэрта быў не зусім святочны фармат. Чаму? Пра тое даведаецца з наступнага нумара.

Пра шэраг адметных, з беларускім каларытам падзей

Удзельнікі ўрачыстасці ў Растове-на-Доне

апошняга часу ў Растове-на-Доне мы пісалі: “Цёплы вецер з Дона” (ГР, 4.04.2018). Уладзімір Банцэвіч паспеў даслаць здымкі са святочных імпрэзаў да Дня яднання, некаторыя тлумачэнні да іх. Дарэ-

чы, 3 красавіка там, у гарадской Публічнай бібліятэцы, прайшла прэзентацыя Беларускай грамадскай бібліятэкі імя Якуба Коласа і Янкі Купалы — першай на Доне! → **Стар. 2**

АГЛЯД ПОШТЫ

Радасць сяброўскіх сустрэч

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Засыпала рэдакцыю здымкамі з святочных дзей у Еўпаторыі — якія дасылае па элпошце па 1-2... — Дзіна Шаўчэнка, старшыня суполкі "Крым — Беларусь". А што з тэкстам? Зямлячка ў адказ скінула спасылку на інтэрнэт-публікацыю "У Еўпаторыі сабралі "Букет дружбы". Свята, дарэчы, прайшло ў горадзе па ініцыятыве мясцовых беларусаў чацвёрты раз, сёлета ж адзначае 20-годдзе беларуская суполка. У інтэрнэце мы знайшлі здымак, як напярэдадні Дзіна Рыгораўна запрашае на святую кіраўніцу Еўпаторыі Алесю Харытоненку: апошняя вядзе блог на адным з парталаў. Алеся, ведаем, прывязна ставіцца да беларускіх ініцыятыў, і па яе даручэнні віншаваў удзельнікаў святочнай імпрэзы Сяргей Кутнеў, намеснік старшыні Еўпатарыйскага гарсавета. Для Дзіны Шаўчэнкі свята "Букет дружбы" — асаблівае, яна яго "можна сказаць, нарадзіла" — не проста прыдумала. Яна ж на ім і сцэнарыст, і рэжысёр, для яе гэта "і ўрачыстасць, і справаздача, і экзамен" — бо ў суполкі ж 20-я ўгодкі. Першае свята "Букет дружбы", у 2015-м, піша яна, сабрала і здружыла людзей розных узростаў, з рознымі лёсамі, характарамі. "Радасць ад такіх шчырых, сяброўскіх сустрэч, цёплых ўспаміны застаюцца ў сэрцы кожнага з нас надоўга, — дзеліцца зямлячка. — І хоць сам Дзень яднання — свята традыцыйнае, аднак, падаецца мне, варта шукаць цікавыя творчыя хадзі, не рабіць яго казённым, аднастайным: пасядзелі-пагаварылі-паспявалі... Калі штогод — адно і тое ж, то нікому нецікава!"

Цалкам згодзен! Сапраўды, ну нельга штампаваць такія важныя свята, як кажучы, пад капірку. Як было ў Еўпаторыі? "Слова "яднанне" — ключавое, таму мы й складвалі на свяце сімвалічны Букет Дружбы з белых кветак, — дзеліцца крэатыўнай знаходкай Дзіна Рыгораўна. — Святочную вазу ўпрыгожваюць і флажкі Беларусі ды Расіі. Ставячы сваю кветку ў вазу, кожны выказвае прытым свае думкі, жаданні. Можа падзяліцца: што канкрэтна зрабіў

Прыгожа святкавалі Дзень яднання ў Еўпаторыі

для ўмацавання такога сяброўства? У дзей-стварэнні букета ёсць і апошні ветэранаў, і згадкі пра нашы сустрэчы з Бацькаўшчынай... Прычым гэта — зусім не забаўлянка. Мы прадумваем, хто за кім на ўрачыстасці будзе даваць сваю кветку ў "Букет дружбы". Да свята падключаюцца гледачы, паступова знікае мяжа паміж арганізатарамі, гасцямі, гаспадарамі. На вачах адбываецца яднанне!"

Дзіна Шаўчэнка, дзелячыся каштоўным досведам, удакладняе: гэтае ўніверсальнае свята можна праводзіць у маленькіх і вялікіх бібліятэках, у офісах нацыянальна-культурных таварыстваў, вялікіх залах, нават на вуліцы, у парку, на плошчы. "Свята — гэта, як вядома, з'ява недаўгавечная, але яно ўдаецца, калі ёсць што ўспомніць, — разважае зямлячка. — Мяркую, ідэя правядзення свята "Букет дружбы" — гэта самае лепшае, што мне ўдалося ў маёй творчай біяграфіі". Застаецца дадаць, што свята 2 красавіка падрыхтавала і правяла мясцовая Беларуская нацыянальна культурная аўтаномія "Крым — Беларусь" горада Еўпаторыі пры падтрымцы гарсавета, гарадміністрацыі, грамадскага савета горада і Еўпатарыйскага дабрачынна. Свята пачалося ў Зале пасяджэнняў гарсавета, прадоўжылася (з песнямі,

танцамі, драмікамі...) праз дарогу: у Цэнтральнай бібліятэцы. На здымках, дасланых у рэдакцыю, і вакальны ансамбль "Крымчанкі" спявае песню "Касію Ясь канюшыну" на беларускай мове, і вакальны ансамбль "Вдохновение" спявае беларускую песню — для ветэрана-вызваліцеля Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Рыгора Сямёнавіча Васільева. Якому, дарэчы, 7 красавіка было 94 гады.

Вялікую святочную праграму, прысвечаную Дню яднання, ладзіла 2 красавіка Рэгіянальная грамадская арганізацыя "Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў у Томскай вобласці" — ёй кіруе Любоў Адашкевіч. Яна ж папярэдне даслала праграму свята, запісы песень гуртоў "Чараўніцы" ды "Медуница". Паслухаў: прафесійна ўсё зроблена. Свята правялі салідна, з запрашэннем многіх паважаных людзей горада, у Канцэртнай зале Федэрацыі прафсаюзных арганізацый вобласці. На сцэне выступалі нацыянальныя творчыя калектывы, гучалі віншаванні са святам ад запрошаных ганаровых гасцей. Паколькі ж беларуска Любоў Адашкевіч кіруе ў Томску Домам дзяцінства і юнацтва "Факел", то й на сцэне выступалі пераважна юныя артысты — усяго больш за 160 чалавек! А ў зале сабралася 650 гледачоў, так што свята прайш-

ло з размахам, розгаласам. Зямлячка даслала й відэа — пазней паглядзім.

І на заканчэнне агляду — згадка пра яшчэ адзін крэатыўны ход на шляху ўмацавання беларуска-расійскага сяброўства. Беларусы ў Курганскай вобласці зладзілі 2 красавіка Інфармацыйна-гуманітарную акцыю "Славянская сям'я народаў Зауралля" — яе праграму даслала нам кіраўніца беларускай суполкі "Бацькавшина" Людміла Урванцава, яна ж сябар Кансультацыйнага савета па справах нацыянальнасцяў пры губернатара Курганскай вобласці, сябар прэзідыума Асамблеі народаў Зауралля. Дык вось, акцыю нашы супляменнікі правялі ў глыбінцы, у беларускім сяле Глыбокае Шадрынскага раёна. Там, у фае мясцовага Дома культуры, ладзілася выстава кніг беларускіх аўтараў, твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама дзіцячай творчасці. На святочнай імпрэзе выступаў ансамбль беларускай песні "Журавачка", гучалі вядомыя ўсім беларусам песні "Цячэ вада ў ярку", "Колькі ў небе зор" ды іншыя. У канцы ж імпрэзы, як заведзена здаўна ў славянскіх народаў, было і чапціцце, і застольныя спевы, і чарка на пасашок. Такія народныя свята, сапраўды, заслугоўваюць увагі ды падтрымкі.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Сваякі з Ніжняга Ноўгарада

Рыгор Гарэшка

З расійскага Інстытута суветнай літаратуры імя А. М. Горкага ў мінскі Музей Максіма Багдановіча перададзены копіі ўнікальных дакументаў

Тыя, хто цікавіўся акалічнасцямі жыцця беларускага класіка Максіма Багдановіча, безумоўна, ведаюць: ягоны бацька, Адам Ягоравіч, быў у блізім сваяцтва з класікам рускім — Максімам Горкім. У публікацыях апошняга часу, з нагоды рэалізацыі гуманітарнага праекта Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы "Горкі ды Багдановічы", дэталі таго сваяцтва высвечваюцца такім чынам. Бацька Максіма, беларускі этнограф і гісторык Адам Багдановіч, некалькі гадоў пражыў у Ніжнім Ноўгарадзе. Гэта, нагадаем, адзін з найбольшых гарадоў на Волзе, цяпер — адміністрацыйны цэнтр Прыволжскай федэральнай акругі ды Ніжагародскай вобласці. З 1932 па 1990 года ў гонар пісьменніка Максіма Горкага называўся: горад Горкі. Дык вось, там Адам Ягоравіч і пазнаёміўся з Аляксеем Пешкавым, які ўвайшоў у суветную літаратуру пад імем Максіма Горкага. Паміж сем'ямі ўсталявалася моцнае сяброўства. Да таго ж пасля жаніцтва Адама Багдановіча на Аляксандры Волжынай, сястры жонкі Максіма Горкага Кацярыны, бацька будучага беларускага класіка і рускі пісьменнік сталі сваякамі.

У расійскіх архівах зберагліся дакументы, якія сведчаць аб цёплых стасунках між сем'ямі Горкага і Багдановіча. Найперш гэта лісты Адама Багдановіча будучай жонцы Аляксандры, яе сястры Кацярыне, Максіму Горкаму. Асноўная частка дакументаў зберагаецца ў Інстытуце суветнай літаратуры імя А.М. Горкага пры Расійскай акадэміі навук. Сёлета ж расійскія навукоўцы перадалі беларускаму боку копіі лістоў Адама Багдановіча да Аляксея Пешкава. У Мінск, у Музей Максіма Багдановіча паступіла звыш 300 копіяў архіўных дакументаў. І Музей Багдановіча таксама перадаў маскоўскім калегам копіі з сваіх архіўных дакументаў, звязаных з двума пісьменнікамі.

СТАСУНКІ

Вясновы вернісаж у прыморскім горадзе

Выстава карцін таленавітых мастакоў Беларусі ды Літвы адкрылася ў Клайпедзе

Экспазіцыя карцін мастакоў з Мінска і Вільнюса "Беларускія матывы" размясцілася ва ўтульнай зале Цэнтра нацыянальных культур Клайпеды. Правядзенне беларускіх выстаў у горадзе — добрая традыцыя. І ўжо ў трэці раз на вернісажах ладзяцца й сустрэчы з аўтарамі. Шасціра ўдзельнікаў выставы — гэта вядомыя творцы з Мінска, члены Саюза мастакоў Беларусі Юлія Мацура, Ілона Касабука, Аляксандр Дзіямідаў, Павел Масленікаў, Павел Кандрусевіч і Уладзімір Царыковіч. Свае работы прадставілі й мастакі з Вільнюса: члены Саюза мастакоў Літвы Анджэй Балаховіч і Віктар Іваніцкі, член Саюзаў мастакоў Беларусі ды Літвы Уладзімір Голуб. Дарэчы, яго персанальныя выставы раней праходзілі ў

Клайпедзе. Парадавалі гледачоў і творы сябра Міжнароднай гільдыі прасаванай фларыстыкі Таццяны Мазаевай: працуе ў тэхніцы ашыбана, стварае карціны з кветак ды лісця, мае вядомасць у свеце.

Усяго ў экспазіцыі больш за дваццаць твораў. На вернісажы былі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, жыхары горада, прадстаўнікі прэсы. Вядомы літоўскі мастак Раманас Барысавас прыехаў на адкрыццё выставы з Ніды — суседняга курортнага гарадка. Куратар экспазіцыі Валеры Сярогін, сакратар Саюза рускіх літаратараў і мастакоў "РАРОГ" у Вільнюсе, казаў: "Асаблівае імпрэзы ў тым, што аўтары самі праўстаўлялі свае творы". Карціны ж ён параўноўвае з дзецьмі: з любоўю выгадаванымі, выпешчанымі.

Ладзіла выставу беларуская суполка "Крыніца" пры падтрымцы Амбулсады Беларусі ў Літве. Асабліваю

Мастачка Ілона Касабука (у цэнтры) на адным з вернісажаў

атмасферу ўтульнасці, цёплыні ствараў вакальны ансамбль суполкі "Купалінка", кіруе якім Валянціна Снігур. На вернісажы гучалі вядомыя песні "Спадчына", "Мой родны кут",

беларускія народныя. Саветнік па культуры Амбулсады Беларусі ў Літве Ірына Зубко дзякавала за дапамогу ў падрыхтоўцы й правядзенні выставы Ганароваму консулу Беларусі ў Клай-

педзе Мікалаю Логвіну, дырэктару Цэнтра нацыянальных культур Алене Буткявічэне. І спонсару праекта: прадпрымальніку Гінтаўтасу Мялейку.

**Ірына Бяляева,
г. Клайпеда, Літва**

Ад рэдакцыі

Старшыня беларускай суполкі "Крыніца", Ганаровы консул Беларусі ў Клайпедзе Мікалаю Логвін паведаміў нам пра новыя культурныя праекты: у красавіку запланаваны паказ мастацкага фільма "В личное пространство вход воспрещен" беларускага рэжысёра Аляксандры Бутар, а ў Клайпедскім універсітэце выступіць ансамбль "Грамніцы" з Мінска. У маі пройдзе фестываль фальклорнай музыкі "Вечарына з "Купалінкай", адкрыецца выстава "Лясныя феі", прысвечаная 100-годдзю паэмы Якуба Коласа "Сымон-музыка".

ДУХОЎНАСЦЬ

Струны “Залатагорскай ліры”

Велікодныя святы ў Мінску ў 14-ы раз упрыгожвае Фестываль духоўнай музыкі, на якім сёлета грала і лютністка Таццяна Бяльковіч

Іван Ждановіч

За вакном — вясна, у душы — свята... І сэрцы чуйныя ў хвалях Любові, якая ўваскрасае, адкрываюцца насустрач святлу, сонцу, прыгажосці, музыцы.

Калі рэдакцыя газеты “Голас Радзімы” размяшчалася ў будынку па праспекце Незалежнасці, 44, непадалёк ад Плошчы Перамогі, то часам у святы ў адкрытыя нашы вокны, на 3-м паверсе, заляталі са двара касцельныя спевы, музычныя акорды. (А можа іх тонкія вібрацыі ёсць і ў тэкстах, што там пісаліся?) І мой калега, прафесар Адам Мальдзіс, ад святочных гукаў прасвятляўся ўсмешкаю: “Чуеце? Гэта жа даў нам Бог шчасце ў такім асвячоным доме працаваць!... З удзячнаю згадаю яйкі — чырвоныя, Велікодныя — з рук Адама Восіпавіча як знак добрай весткі: “Хрыстос Уваскрос!”. І як мы часам любаваліся ў розныя поры года Касцёлам Найсвяцейшай Тройцы (святога Роха) на Залатой Горцы. Дарэчы, з праграмы XIV фестывалю духоўнай музыкі “Залатагорская ліра”, якую даслаў нам адзін з яго арганізатараў, арганіст і радыёжурналіст Віктар Кісцень, вынікае: за месяц ладзіцца 9 канцэртаў у храме па праспекце Незалежнасці, 44А. З прыпіскай ў канцы праграмы бачна, што не трэба й білеты купляць, а “добраахвотныя ахвяраванні ў падтрымку канцэртаў на Залатой Горцы можна скласці на выхадзе з касцёла”. Што ж, разумная і душэўная прапанова, суладная з “галоўнай мелодыяй” “Залатагорскай ліры”.

Пачаўся фестываль вечарам 2 красавіка: каталікі ўжо святкавалі Уваскрасенне Хрыстова. Быў канцэрт арганнага класа педагога Святланы Разько з 1-й мінскай Дзіцячай музычнай школы мастацтваў. Гралі 11 юных выканаўцаў, прагучала 18 твораў вядомых аўтараў, сярод якіх І.-С. Бах і Ш. Гуно, Р. Вагнер ды іншыя. А 5 красавіка ладзіўся канцэрт старадаўняй музыкі. Яе аматары, пэўна, звярнулі ўвагу на склад музыкаў: Штэфані Кайзер (сапрапа), як і арганіст Пітэр Кубіш — з Германіі, флейтыстка Галіна Мацюкова — з Беларусі. Дарэчы, у інтэрнэце ёсць весткі, што яна — першапачынальніца беларускай школы ігры на флейце-траверса, якой навучылася ў Штутгарце. Чацвёртая выканаўца, Таццяна Бяльковіч — беларуска ў замежжы, і побач з яе імем у праграмцы чытаем: тэорба, Беларусь—Германія. “Вывучала старадаўнія гітарныя і лютневыя інструменты ў прафе-

Таццяна Бяльковіч. Прага, 2017

сара Рольфа Ліслеванда ў Вышэйшай школе музыкі горада Тросінгена (Германія), — даведваемся далей. — Выступае з сольнымі праграмамі і ў складзе камерных ансамбляў і аркестраў. У рэпертуары мае творы еўрапейскага Адраджэння, французскага ды італьянскага барока. Пастаянная ўдзельніца ансамбляў L'Arabesque і Calma. Супрацоўнічала з ансамблямі ды аркестрамі “Камерныя салісты Мінска”, “La voce delle corde”, Bachchor Stuttgart, A-cappella-Kammerchor, Ensemble Cantico, Rastatter Barockorchester ды іншымі”.

З падказкай Віктара Кісцёна мне ўдалося спісацца з Таццянай Бяльковіч напярэдадні канцэрта па электроннай пошце. Таццяна, дарэчы, цудоўна валодае беларускай мовай. На фэсце, прызначэна, грала й раней, але “гадоў 10, можа, таму”. Родавыя карані яе — на Віцебшчыне, Магілёўшчыне, а “гісторыя маіх продкаў тыповая для беларускіх сем’яў, але ад таго не менш трагічная. Усе падзеі нашай гісторыі той ці іншы след у нашым родзе пакінулі”. Пазней Таццяна ўдакладніла, што ў родзе яе раней прафесійных музыкаў не было, але прадзед Станіслаў Шабуня й ягоныя браты гралі на розных інструментах. І бабуля, Аўрэлія (Алена) Станіславаўна, добра грала на гітары й балалайцы. Таксама і дзед яе, Фама Васілевіч Бяльковіч, граў на мандаліне. Сама ж Таццяна пачала займацца музыкай з 12 гадоў — гітарай у Музычнай студыі Палаца культуры Мінскага аўтазавода

Тут праходзіць фестываль

Мікеланджэла Мерызі да Караваджа. Юнак з лютняй

(выкладчыкі Алег Капьянкоў і Вячаслаў Тарлецкі). “Потым скончыла Менскую музычную вучэльню па клясе клясічнай гітары (выкладчык Уладзімір Белышаў) і Харкаўскі інстытут мастацтваў — таксама як гітарыстка (выкладаў прафесар Уладзімір Даценка), — піша Таццяна. — Пад час навучання асабліва цікавілася рэнесанснай і барочнай музыкай, якая першапачаткова была напісаная для лютні, а цяпер вельмі часта выконваецца на клясычнай гітары. Калі я заканчвала вучыцца, гітарны майстар з Пінска Юры

Дубнавіцкі пачаў рабіць лютні, адну з якіх я ў яго й набыла — так усё й пачалося. Паспрабавала займацца сама, але ж заўсёды адчувала недахоп прафесійных ведаў. Хацелася атрымаць сапраўдную прафесійную адукацыю па старадаўняй музыцы. Паехала вучыцца ў Нямецчыну, да аднаго з лепшых сучасных лютністаў Рольфа Ліслеванда. Пасля заканчэння навучання засталася жыць у Нямецчыне, бо магчымасцяў для самарэалізацыі для музыканта там непараўнальна больш. Цяпер жыву ў Дрэздэне”.

З публікацыяй у прэсе вядома, што Таццяна Бяльковіч пераклала для лютні, дакладней, тэорбы (адзін з лютневых інструментаў, які шырока выкарыстоўваўся ў якасці сольнага інструмента, і як акампануючы з часоў позняга Адраджэння да канца перыяда Барока) некалькі п’ес з Астрэмечайскага сшытка, але “на тым усё й скончылася”. Гэты нотны рукапіс, дарэчы, знайшоў Адам Мальдзіс у 1962-м у Яглонскай бібліятэцы — уклееным ва ўніяцкі трэбнік Вялікага Княства Літоўскага. Зборнік, чытаем у нэце, складзены быў калісьці ў вёсцы Астрэмечавы на Берасьцейшчыне, але належаў полацкаму біскупу, таму й атрымаў спачатку назву “Полацкі сшытак”. У наш час творы з Астрэмечайскага сшытка граюць беларускія, польскія, нямецкія музыкі. Сярод якіх, як бачым, і Таццяна Бяльковіч. “Было б цудоўна зрабіць цэлую праграму з тае музыкі, перакласці яе для невялікага ансамбля, але ж пакуль

гэта толькі праект, — напісала ў рэдакцыю. — Што да беларускага барока, ці, больш шырока, беларускай старадаўняй музыкі, то я лічу: не варта замыкацца ў межах рэпертуару, які знойдзены на сёняшні дзень. Музыкі часоў Адраджэння й Барока ў Эўропе вандравалі вельмі шмат, працавалі то там, то тут. Яны пераносілі з горада ў горад, з краіны ў краіну рэпертуар, манеру выканання і гэтак далей. Скажам, найбуйнейшы рэнесансны лютніст і кампазітар Валянцін Бакфарк, які быў прыдворным лютністам караля Жыгімонта Аўгуста, нарадзіўся ў Вугоршчыне, жыў, акрамя Вільні ды Кракава, у Ліёне, Вене, Падуі, быў да таго ж прускім шпегам (!). (Шпег — ад лацінскага *spes*: шпіён. — Рэд.) І да якой традыцыі мы павінны яго адносіць? Трэба разумець, мне здаецца: сучасная Беларусь заўсёды была часткай Эўропы, і гучала тут заўсёды самая розная музыка. Звяртаючыся толькі да “сваіх” твораў, мы збядняем нашу музычную гісторыю. Я ніколі не старалася граць выключна беларускую музыку, бо добра ведаю, наколькі натуральна гэтыя творы ўпісваюцца ў агульнаэўрапейскую традыцыю”.

Таццяна Бяльковіч, нібы прадаўжаючы вандруючыя традыцыі папярэднікаў-лютністаў, жыве ў Дрэздэне — крыху больш за год. І грае ў розных праектах, у асноўным з нямецкімі ды чэшскімі калегамі, а з беларускімі музыкамі толькі на Бацькаўшчыне: “бо ня так шмат беларусаў займаецца прафесійна старадаўняй музыкай”. Пра іншых беларусаў у Дрэздэне Таццяна пакуль нічога не ведае, аднак, магчыма, з часам будзе й там беларуская суполка.

Заслугуючы вялікай павагі намаганні Таццяны Бяльковіч ды яе калег па вяртанні ў Беларусь лютневай музыкі, якая амаль на тры стагоддзі была тут забытая. А гэта ж адзін з найстаражытных музінструментаў, вядомы на землях усходніх славян ад X стагоддзя. “У XVIII стагоддзі з многіх прычынаў лютня амаль знікла з музычнай практыкі, — знаходзім у нэце меркаванні музыказнаўцы Зьміцера Падбярэскага. — Цяперашняе адраджэнне лютні ў Беларусі звязана найперш з імем пінскага майстра Юрыя Дубнавіцкага, які ў 1990-я гады вырабіў першую лютню аўтэнтычнага ўзору. З часам у Пінску паўстала ці ня школа майстроў, якія адраджаюць старадаўнія струнныя інструменты. Першую лютню Юры Дубнавіцкі вырабляў восем месяцаў”.

Фестываль духоўнай музыкі “Залатагорская ліра” прадаўжаецца. Наконт свайго выступлення ў родным Мінску Таццяна піша нам: “Канцэрт прайшоў удала, гралася лёгка, касцёл быў поўны, публіка — святочная, і прымала музыка вельмі цёпла”. У фестывальнай праграме значацца яшчэ вечары арганнай, рознай харавой музыкі. У плыні фэсту, дарэчы, адкрылася й выстава графікі Ягора Арлова “Цыклон”. Гэта першая персанальная выстава маладога мастака, навучэнца прыкасцельнай студыі “Крылы натхнення”. Прадстаўлена больш за 30 прац Ягора, выкананых каляровымі алоўкамі.

СПАДЧЫНА

400 гадоў асветніцтва

У Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі працуе выстава, прысвечаная юбілею першага ў свеце выдання пад назвай “Буквар”

Іна Ганчаровіч

Што было ў той год, калі ў свеце з’явіўся першы буквар? Барацьба за ўладу, паўстанні, войны... У 1618-м, напрыклад, пачалася разбуральная для Еўропы Трыццацігадовая вайна (1618–1648). Былі й перамір’і. Скажам, не ўсе ведаюць, што ў той час Вялікае Княства Літоўскае, на тэрыторыі якога й пабачыў свет першы ў свеце буквар, вяло жорсткую вайну з Маскоўскім царствам. Як піша гісторык Вітаўт Чаропка, 11 студзеня 1618 года ў Дзявуліне — сяло паблізу Троіца-Сергіева манастыра — было падпісана перамір’е тэрмінам на 14 гадоў. За Рэччу Паспалітай, у складзе якой было ВКЛ, засталіся Смаленская і Чарнігава-Северская землі, а Масковія атрымала назад раней занятыя Падольск, Мажайск, Мянгчэрскі і Вязьму. Так што самая пара была продкам нашым падумаць пра мірныя справы: кнігі, адукацыю, навуку.

Буквары трывала ўвайшлі ў нашае жыццё, а чатыры стагоддзі таму такіх кніжак увогуле не было. І Нацыянальная бібліятэка прадставіла выставу буквароў з гісторыяй. Дарэчы, старадаўнія буквары — вельмі рэдкія выданні, бо іх ніколі спецыяльна не захоўвалі. Як і сёння... Выходзілі, пэўна, тысячамі асобнікаў, але захаваліся ацалелі ў пlynі часу — лічаныя адзінкі.

У гонар 400-х угодкаў самай першай кніжкі са словам Буквар на вокладцы зладзілі ў НББ выставу, і ў выставачнай зале было шматлюдна. Сабраліся настаўнікі, вучні, бабулі-дзядулі, навукоўцы. Здзіўленне,

Пабываць на выставе буквароў — гэта як сустрэцца з дзяцінствам

замілаванне, настальгія... Такія эмоцыі выклікаюць экспанаты. Пабачыла я самы старажытны буквар, што захавалася ў Беларусі: гэта віленскі “Буквар” 1767 года. І буквары з праваслаўных манастыроў, уніяцкіх цэркваў, з абшчын старавераў. Асабліва цікавасць — да падручнікаў для навучання чытанню пачатку ХХ стагоддзя. Гэта беларускія буквары Каруся Каганца, Цёткі (Алаізы Пашкевіч), Якуба Коласа, Вацлава Ластоўскага, Янкі Станкевіча, Леанілы Гарэцкай (жонкі пісьменніка Максіма Гарэцкага).

А вось буквары больш новыя — часоў барацьбы з ліквідацыяй непісьменнасці ў Беларусі 1920–30-х гадоў. Ёсць і буквары, што выдаваліся суполкамі беларускай дыяспары ў замежжы. А гэта ж па-

казчык іх моцы! Польшча, Германія, ЗША... Такое ўражанне, што ўсюды, дзе б ні жылі беларусы, займаюцца яны асветніцтвам, выдаюць буквары. Настальгічныя ўспаміны пра дзяцінства ў многіх выклікаюць буквары ад вядомага пісьменніка, перакладчыка і педагога Анатоля Клышкі. Ягоны буквар, выдадзены ўпершыню ў 1969-м, перавыдаваўся 23 разы — на беларускай, рускай і польскай мовах. У 1977-м “кльшкэўскі буквар” атрымаў нават залаты медаль Міжнароднай Лейпцыгскай кніжнай выставы. У 2004-м быў прызнаны лепшым падручнікам года на выставе ў Франкфурце-на-Майне. А каб узмацніць настальгію-пачуцці пра дом, школу, дзяцінства, выставу ў НББ дапоўнілі старымі дзённікамі, сшыткамі ды невядомымі сучасным

школьнікам прыладамі для пісьма. Асабліва ўвага была да Буквара 1618 года выдання: ён юбіляр, у яго 24 ліпеня дзень нараджэння. Гэта першая ў свеце кніга пад назвай “Буквар”, і прыдумалі яе продкі-беларусы. Выйшла пры падтрымцы беларускага магната Багдана Агінскага (і герб спонсара ёсць на першай старонцы Буквара) у мястэчку Еўе Троцкага ваяводства: прыблізна 40 кіламетраў ад тагачаснай Вільні. Там і быў маёнтак Агінскага. У наш час пра старадруку мала хто чуў. А цікавасць да выдання з’явілася ў другой палове ХХ стагоддзя, калі наш “Буквар” спачатку ўзгадалі ў каталогу Каралеўскай бібліятэкі ў Даніі, а потым Аляксандр Надсан, брытанскі даследчык беларускага паходжання і святар, апісаў выданне ў Лондане.

У свеце захавалася два асобнікі кнігі: адзін — у Вялікабрытаніі, у прыватнай бібліятэцы Мідл Тэмпл. Другі, у Каралеўскай бібліятэцы ў Капенгагене, заставаўся малавядомым. Але дзякуючы доўгім, але паспяховым перамоваў Аляксея Сушы, старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў і намесніка дырэктара НББ, справа зрушылася. Рупліўцу ўдалося зрабіць лічбавую копію першага “Буквара”, якая нядаўна была перададзена з Даніі ў Беларусь. Сёння яе можна паглядзець у Музеі кнігі, з’явіцца яна й на сайце НББ, а да юбілейнай даты беларусы ўбачаць і факсімільнае перавыданне “Буквара” 1618 года.

Вось так праз вучэбную кнігу, звыклую для кожнага з нас, падсвечваецца гісторыя нацыянальнай культуры. Мы бачым, якія глыбокія карані ў беларускай мовы, культуры, традыцый асветніцтва — на зайздрасць тым, хто такога не мае. І нам ёсць чым ганарыцца. Як сказаў на адкрыцці выставы знаўца кніжнай культуры мінулых стагоддзяў і сучаснасці Аляксандр Суша, зрабіць такі меседж беларусам ды гасцям з замежжа — вельмі важна: “Менавіта беларусы прыдумалі буквар: кнігу з такой назвай. І гэта ўжо падстава для гонару. Па-другое, выстава дазваляе кожнаму з нас вярнуцца ў рамантычны перыяд нашага дзяцінства: калі мы толькі пачыналі пісаць, чытаць і адкрываць для сябе нешта новае. І, нарэшце, праз буквар мы бачым гісторыю беларускай культуры як важную частку і еўрапейскай, і сусветнай”.

ТРАДЫЦЫ

Свята роднае, Велікоднае

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Як вядома, святу Вялікадню папярэднічае Вербная нядзеля. Калі цяпер галінкі вярбы ўпрыгожваюць рознымі штучнымі кветкамі, птушкамі, матылькамі, то раней вербачкі выглядалі сціпла: як пучок галінак, які маглі абвязаць чырвонай ніткай. З даўніх часоў дайшлі няхітрыя правілы: абавязкова вярбу трэба асвяціць у храме, а пасля разам з Грамнічымі свечкамі цягам году захоўваць за абразамі. Гэтыя рэчы, дарэчы, лічыліся магічнымі: з імі праводзіліся розныя абрады, нават лекаванне.

У час лекцыі Алена Ляшкewіч паказала відэа з падарожжа ў вёску Данілевічы Лельчыцкага раёна. Зафіксавала, як мясцовыя жыхаркі тлумачаць, навошта яны ў Вялікодную ноч... страляюць: “Клічым да сябе Ісуса Хрыста!”. Яшчэ там прынята паліць вогнішчы перад хатамі або пакідаць гарэць святло ў пакоі на ўсю ноч. Нехта запальвае свечку...

У вёсцы Сіманічы Лельчыцкага раёна тлумачаць такія звычай тым, што ў Вялікодную ноч Бог нібыта ходзіць па зямлі ды завітвае на вогнішча ды святло, прыносіць гаспадарам Шчасце і Дабрабыт.

Гаворачы пра Вялікодныя традыцыі, немагчыма пакінуць па-за ўвагай і валочобніцтва. Яго, дарэчы, многія даследчыкі лічаць характэрным толькі для беларускага народа. “Арэал валочобніцтва супадае з беларускай этнічнай тэрыторыяй на розных мапах, — казала Алена Ляшкewіч. — Пашырана яно й на Беласточчыне, на Браншчыне...” А ў паўночнай і ўсходняй Беларусі на Вялікодзень і сёння абыходзяць двары валочобнікі, славячы гаспадароў песнямі, збіраюць пачастункі. У заходняй частцы краіны “завітваюць” у хаты да гаспадароў і дзеці. Маленькія “жакі” ці “жачкі”, як іх называюць, часцей за ўсё расказваюць вершы. І атрымоўваюць за тое цукеркі ды печыва.

З Вялікадня ў Беларусі пачы-

наюцца “стрэльныя” карагоды, якія водзяцца на працягу сарака дзён. А пасля, на Ушэсце, “хаваюць”, закопваюць нейкі металічны прадмет — грабенчык, цвічок, шпілку... Гэта — своеасаблівае ахвяра Зямлі-маці, каб ахоўвала вёску ад голаду. Жыве яшчэ традыцыя “Ваджэнне і пахаванне Стралы” ў вёсцы Бездзеж, што на Брэстчыне, а таксама ў Маркавічах на Гомельшчыне.

Шмат пра што яшчэ ішла гаворка на лекцыі Алены Ляшкewіч. І пра Вялікодныя спевы, і змену “тэкстылю” на прыдарожных крыжах... Мне й самой сталі больш зразумелыя многія рэчы. Напрыклад, не ведала раней: што рабіць з леташнімі галінкамі вярбы. Інтуітыўна везла іх на Радуніцу на могілкі. Аказалася, правільна. Так робяць і Барысаўскім раёне Міншчыны, і ў Докшыцкім на Віцебшчыне. А можна й спальваць. Нават не чакала, што на сустрэчы будзе так шмат людзей. Некаторыя з слухачоў — заўсёднікі: былі й на папярэдніх лекцыях, што прысвячаліся Масленічым ды Каляд-

Даследчыца традыцый і звычаяў беларусаў Алена Ляшкewіч

ным звычаям. Іншыя ж, як і я, трапілі ў АРТ-гасцёўню ўпершыню. Мне падумалася: Вялікодзень, у святкаванні якога перапляліся і хрысціянскія, і дахрысціянскія ўяўленні, — тое свята, што паядноўвае гараджан і сялянчан, малых і дарослых... А ў кожнай сям’і ёсць і свае Вялікодныя традыцыі.

Мае дзеці, напрыклад, з вечара суботы складваюць у кошыкі асвячоныя булкі ды яйкі. І ў святочную нядзелю вязуць пачастунак бабулям і дзядулям, тыя ж таксама рыхтуюцца — каб у доме былі святочныя гасцінцы ўнукам. Так што для нас Вялікодзень — гэта свята, якое злучае й пакаленні.